

Ս. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ - ԶԱՏԻԿ

Ձի՛ խնդրէ՛ք զկենդանին բնոյ մեռեալս.
չէ՛ տոտ, այլ յարեալ:
Դուկաս, ԻԳ, 6:

Բքան քաղցր հիշողութիւններ են կապւած մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի Ս. Հարութեան, Հատկի տոնի հետ: Դեռ երեխա հասակից, երբ մեզ տոնի ավելի արտաքին հանդիսավոր արարողութիւնն ու ծեսերն էին հետաքրքրում ու խորին տպավորութիւն թողնում մեր վրա, միշտ սիրելի է եղել այս հրաշափառ տոնը, տոն որ զուգադիպում է գարնան գալաւորանք: Խստաշունչ ձմեռանից հետո, մեծի պահոց ապաշխարհութեան օրերը վերջանալուց զալիս է ցանկալի, ուրախ Մարգարէի, գարնան նախակարապետը: Բնութիւնը թոթափում է խստաբարո ձմեռվա լուծը, հալում են վերջին ձյունները՝ կարկաշատ առականքի փոխարկվելով, ձյունասպիտակ սարերը քիչ-քիչ վեր են քաշում իրենց սպիտակ ձյունն սավանները, դաշտ ու հովիտ, սար ու ձոր ծածկվում են դալար կանաչով, երկններանդ ծաղիկներով, բողբոջում ու ծաղկում են ծառերը: Մարդու հոգին առավել ցնծութեամբ է լցվում, երբ հեռու հարավից տարափոխիկ, խալաւաղեալ թռչունների երամները գալով, մեր աշխարհը լցնում են իրենց ուրախ ծլվողով ու դալալիկներով:

Այնուհետեւ Մարգարէից հետո գալիս են Աւագ շաբթվա օրերն իրենց խորախորհուրդ բովանդակութեամբ, կապւած մեր Տիրոջ երկրավոր կյանքի վերջին օրերի հետ. — շրեքշաբթի ու հինգշաբթի — Հիսուսի մատնութիւնը, ոտնալուսն ու խորհրդավոր ընթրիքը, ուրբաթ ու շաբաթ — խաչելութիւնը ու թաղումը, կիրակի — հրաշափառ Հարութիւնը:

Անցնում են մեր կյանքի մանկա-պատանեկան ուրախ ու անհոգ շրջանները և զալիս են երիտասարդական ու այրական լուրջ և խոհուն տարիները: Մենք դարձյալ մեծ ուրախութեամբ տոնում ենք Տիրոջ Ս. Հարութեան այս վեհ տոնը, այս անգամ արդեն առավել ուշադրութիւն դարձնելով տոնի ներքին, իմաստալից բովանդակութեան, նրա բուն, իսկական էութեան վրա: Իսկ այդ բովանդակութիւնը, էութիւնը, իր բյուրեղային պարզութեան մեջ, անշափ վեհ, մշտնջենական է ու հարազատ մարդու սրտին ու զգացմունքներին: Հանձին Հիսուսի Հարութեան հարութիւնն են առնում ու համիտեանականութեան սեփականութիւն դառնում այն բոլոր վսեմ գաղափարները, որ քարոզել է մեր Տերը ի հակադրութիւն այն ժամանակվա հեթանոս աշխարհի, և այդ բոլորի մեջ ամենավսեմը Վսիրեսցես զընկերք իբրեւ զանձն քո: Սերն է իշխում մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի անմահ վարդապետութեան մեջ: Սիրո վարդապետութիւնը հոյակապորեն արտահայտւած ենք տեսնում մեր Տեր Հիսուսի գործունեութիւնը նկարագրող շորս ավետարաններում, ինչպես և Քրիստոսի մեծ աշակերտ Պողոս առաքյալի թղթերում:

Հին Իսրայելի Եհովան խիստ էր ու պահանջկոտ, նրա սահմանած օրենքներն ու կանոնները տառացիորեն պաշտոնապես պարտադիր էին ընտրյալ ժողովրդի յուրաքանչյուր անդամի համար: Բերեա զա թելադրվում էր այն ժամանակվա դաժան իրականութեան անխոսափելի պահանջներից, թիրև հեղիտական տաժանելի գերութիւն:

նից նոր ազատագրված հրեա ժողովուրդը կարիք ուներ ավելի ակնհայտ կերպով, ավելի խիստ ու պարտադիր օրենքներով և ծեծերով անջրպետվելու իրեն շրջապատի կուպաշտ ու հեթանոս ժողովուրդից և այս ձևով մեծ մարգարե Մովսիսի ու ապա նրա հաջորդ քաջարի զորավար Հեսու Նավիայի առաջնորդությամբ նորից տիրանալու իր սիրապաշտ հայրենիքին, Քանանին, մեծ նահապետների Ավետյաց երկրին: Բայց թերի էր հին Իսրայելի կրոնը, նա չէր ջերմացնում մարդու հոգին, չէր խոսում նրա սրտի նուրբ զգացումների հետ:

Առավել ևս բիրտ էր այդ ժամանակվա տիրապետող կուպաշտ ու հեթանոս աշխարհը, լայնածավալ հոռմեական կայսրությունը, իր պաշտած կուռքերով ու մեհյաններով, արյունոտ կեսարներով ու զորավարներով, կողոպուտի, կոտորածի ու գերեվաճառության քառմանի տեսարաններով, զարհուրելի կրկեսներով: Մարդու հոգին բռտանում էր այս բոլորից և նա իր միակ հաճույքը անվերջ արշավանքների, նվաճումների, ավարատության ու գերեվարության մեջ էր գտնում: Այդպես էին և Իսրայելյան անմիջապես շրջապատող մանր ազգերը՝ փղջռացիները, ամաղդոնացիները և մյուսները: Ի՞նչ պիտի տային զգալուն, աստվածային հոգուն այս բիրտ կոպտությունն ու խնամասրտությունը:

Եվ ահա այսպիսի դաժան իրականության պայմաններում, երբ մարդը մարդու համար դալ էր, երբ թույլերը անխնա հողտնվում էին հզորների կողմից և մարդկային ամենանվիրական զգացմունքները ոտնահարվում սանձարձակ իշխողների կողմից, քարոզվել է սկսում մի նոր, վեհ ու վսեմ գաղափար, քրիստոնեական սիրո վարդապետությունը: Քրիստոնեական սիրո քարոզն էր դա, որ հնչել է սկսում ուժգին՝ սեր առ Աստուած, սեր առ մարդը, սեր առ համայն բնությունը իր բոլոր արարածներով հանդերձ: Սիրով է տոգորված մեր Տիրոջ երկրավոր ողջ գործունեությունը: Հիսուսի քարոզած սիրո վարդապետությունը իր սպառիչ ամբողջությամբ մենք գտնում ենք Հովհաննու ավետարանում, զարդարված խորհրդավոր ընթրիքին Տիրոջ ավանդած վերջին խրատներով ու պատվերներով: «Պատուիրանն նոր տամ անց, զի սիրեցե՛ք զմիմեանս, որպէս սիրեցի ես զանե՛ք, զի և դուք սիրեսցի՛ք զմիմեանս: Յայսմ գիտացանք ամենեքեան, եթէ իմ աղակերտք է՛ք: «Մեծ ևս քան զայս սէր ոչ ոք ունի, եթէ գանձն իւր դիցէ ի վերայ բարեկամաց իւրոց» (Հովհ., ԺԳ 34 և ԺԾ 12): Հուզիչ է մանավանդ տեսարանը, երբ Հիսուս Քրիստոս ընթրիքից առաջ իր աշա-

կերտների ոտներն է լվանում, տալով նրանց ծալրագույն խոնարհության օրինակ, և ապա նոր միայն նրանց հետ սեղան նստում: Այս վերջին անմոռաց պահին ահա մեր Տիրոջ հավիտենական հիշատակ է թողնում իր աշակերտներին ու սրանց միջոցով էլ հաջորդ սերունդներին, պատարագելով բաղարջ հացով ու անապական գինիով: Այսպես է տեղի ունենում անմահ պատարագի վեհ խորհուրդն առաջին անգամ:

Քրիստոնեական սիրո վեհ վարդապետությունը խորթ էր ապականված բարքերի տեր հեթանոսական աշխարհի համար և նա ծառացավ նրա դեմ, շուգեց ճանաչել ու ընդունել այն վարդապետությունը, որը կոչված էր սկիզբ դնելու մարդկային պատմության մեջ մի նոր դարաշրջանի: Սակայն անհողողող էր նոր վարդապետության փոքրաթիվ հետևողների կամքը ու անապառ ներանց եռանդը. նրանք, արհամարհելով մահը, իրենց անձնուրաց քարոզության շնորհիվ, իրենց կյանքի գնով կարողացան հաղթահարել հեթանոս աշխարհի ընդդիմությունը և ամենուրեք տարածել նոր վարդապետության վսեմ գաղափարները. հեթանոս աշխարհը անզոր գտնվեց խեղդելու քրիստոնեական վարդապետության գաղափարները և նրա անդուլ պայքարն ու ջղաձգային գալարումներն. ավարտվեցին կուռքերի ու մեհյանների կործանմամբ, իսկ նոր վարդապետությունը տարածվեց ամենուրեք:

Նոր վարդապետության կատաղի ու մոլեռանդ թշնամիներ էին հանդիսանում հատկապես հրեից խստասիրտ դպիրներն ու փարիսեցիները, որոնց, իրենց վարած կեղծավոր կյանքի համար, անողոք կերպով մեղքացվել էին Հիսուս Քրիստոսի կողմից: Այն մի շարք «վա՛յ»-երը, որոնք այնքան գեղեցիկ կերպով, մարգարտի պես շարված են Մատթեոսի ավետարանում, ինչպես օրինակ «վա՛յ անց դպրաց և փարիսեցուց կեղծաւորաց, զի փակե՛ք զարեւոյութիւն երկնից առաջի մարդկան. դուք ոչ մտանէ՛ք և որոց մտանենք՝ չտայք բոլլ մտանել», «...Առաջնորդ կոյրք, որ զմծղուկս քամէ՛ք և զապտս կլանէ՛ք», «վա՛յ անց դպրաց և փարիսեցուց կեղծաւորաց, զի սրբէ՛ք զարտաքին գրածակին և զսկաւառակին, և ի ներքայ ի եմ յափշտակութեամբ և անխառնութեամբ», «վա՛յ անց... զի նման էք գերեզմանաց բռնոց, որ արտաքին երևին գեղեցիկ, և ի ներքայ ի եմ ոսկեբոք մեռնոց և ամենայն պղծութեամբ: Նոյնպէս և դուք արտաքին երևի մարդկան արդարք և ի ներքայ ի եմ կեղծաւորութեամբ և անօրէնութեամբ» (Մատթ. ԻԳ 13, 24, 25, 27, 28) և այլն, վկայում են այդ դասակարգի, հրեից ժողո-

վրդի այդ առաջնորդների ամբողջ ապականությունն ու կեղծավորությունը: Եվ ահա նրանք վճռում են վերջ տալ իրենց այլանդակ արարքները մերկացնողի կյանքին: Խարդավանքներից ու ստոր խաբեություններից հետո նրանց հաջողվում է Հիսուսին պոնտացի Պիղատոս դատավորի ձեռքը մատնել, որպես խռովարարի, և մահվան դատավճիռ կայացնել տալ նրա նկատմամբ: Եվ Հիսուս խաչվեց Գողգոթայի գագաթին, իր երկու կողմը ունենալով խաչված երկու մահապարտ ավազակներ:

Բայց հնարավոր է արդյոք սպանել Աստծու Որդուն, նրա քարոզած աստվածային վեհ մտքերը, գաղափարները, կարելի է աշխարհի վրայից վերացնել սերը, գթասրբությունը, կարեկցությունը, գուրգուրանքը, այսինքն այն ամենը, ինչ որ մարդու, Աստծո պատկերը կրող մարդու, ողջ էությունն է կազմում: Ո՛չ երբեք: Հիսուսի պես անարատ հոգին չէր կարող մահանալ: Նրա մարմինը չէր կարող ապականություն տեսնել, և ահա խաչելության երրորդ օրը նա հարություն է առնում ու նրա աջակերտները ամենուրեք տարածում են այս հայտնությունը: Հոգեգալստից անմիջապես հետո, աշակերտները, լցված Ս. Հոգու շնորհներով, երուսաղեմում ու շրջակայքում քարոզում են Հիսուսի Հարության մասին: Իր շուրջը խմբված ժողովրդին դիմելով Պետրոս առաքյալն ասում է. «Ձուր Աստուած յարայց, լուծեալ գերկուես մահու, քանզի ոչ էր հնար

բմբռնել. նմա ի նմանէ (ի մահուանէ)» (Գործք Առաքելոց, Բ 24): Հարուցյալ Հիսուսի հետ միասին անմահ են և նրա բոլոր քարոզությունները:

Հայաստանյայց եկեղեցին, որ հենց քրիստոնեության արշալույսին հաղորդակից եղավ մեր Տիրոջ անմահ գաղափարներին, իր հոգի քրիստոսի երկու հազարամյակի ընթացքում առանձին սիրով ու արարողություններով է մեծարել ու մեծարում է Ս. Հարության տոնը, Չատիկը: Մեր քաղցրաշունչ շարականները պատշաճ վայելչությամբ ու վեհ խոսքերով և պատկերավոր դարձվածքներով են դրվատում այս մեծախորհուրդ ու մեծահանդես տոնը, ինչպես օրինակ՝ «Այսօր յարեալ ի մեռելոց փեսայն անմահ և երկնաւոր. քեզ անտի՛խ խնդութեան հաբոն ի յերկրէ, եկեղեցի. օրհնեալ ի ձայն ցնծութեան զԱստուած քո Սիօն»: «Այսօր հրեշտակի յերկնից իջեալ տան զանտիս մարդկան՝ յարեալ խաչելեայն և յարոյց զձեզ քնդ ինքեան»: «Այսօր և մեզ զուարեացեալք պայծառացցուք տօնիս. քնդ հաշտութեանն Աստուծոյ միմեանց արկցուք գիրկս սիրով և միաբան գոչեսցուք՝ Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց»:

Մենք էլ ողջունյն տանք միմյանց Քրիստոս յարեալ ասելով և սրտանց ջանանք մեր ամբողջ կյանքի ընթացքում հավատարիմ մնալ այն բոլոր վսեմ գաղափարներին, որ քարոզեց մեր Տեր Հիսուսը մարդկության նորոգության ու փրկության համար:

